

**Ecaterina Giurgiu
Iancu Fischer**

Limba latină

Manual pentru clasa a IX - a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	3
Limba latină.....	4
Laus Romae.....	7
Lecția I <i>Monumente ale Romei antice</i> . Declinările latine	8
Lecția a II-a <i>Dialōgus</i> . Indicativul prezent al verbului <i>esse</i> . Funcțiile nominativului.....	12
Lecția a III-a <i>Epistūla</i> . Verbul. Indicativul prezent	15
Lecția a IV-a <i>Amicitia</i> . Declinarea I. Prepozițiile	19
Lecția a V-a <i>Sapientia et doctrina</i> . Imperativul prezent. Funcțiile vocativului	23
Lecția a VI-a <i>Ioca Cicerōnis</i> . Declinarea a II-a	26
Lecția a VII-a <i>Apotheōsis Romūli</i> . Adjectivele cu trei terminații. Pronumele și adjectivul posesiv	30
Lecția a VIII-a <i>Sabinae muliēres pacem obtīnent (I)</i> . Declinarea a III-a imparisilabică	34
Lecția a IX-a. <i>Sabinae muliēres pacem obtinent (II)</i> . Declinarea a III-a parisilabică. Funcțiile acuzativului	37
Lecția a X-a <i>Cum amīcis in itinēre</i> . Adjectivele de declinarea a III-a	41
Lecția a XI-a <i>Apollīnis Oracūlum</i> . Gradele de comparație ale adjectivului	44
Lecția a XII-a <i>Psyche nubet Amōri</i> . Indicativul imperfect. Funcțiile genitivului	48
Lecția a XIII-a <i>Servi somnia</i> . Indicativul viitor	52
Lecția a XIV-a <i>De modo divitiārum</i> . Pronumele relativ și interogativ.....	55
Lecția XV-a <i>Exempla civium illustrium</i> . Conjunctivul prezent și imperfect	58
Lecția a XVI-a <i>Marius, homo novus</i> . Pronumele demonstrativ	61
Lecția a XVII-a <i>Aetas aurea</i> . Tema perfectului. Indicativul	65
Lecția a XVIII-a <i>Pater familias</i> . Tema perfectului . Conjunctivul.....	69
Lecția a XIX-a <i>Atticus, amicus omnium</i> . Alte pronume demonstrative. Valorile conjuncției <i>cum</i>	72
Evaluare. Pronumele. Verbul – moduri predicative	76
Lecția a XX-a <i>Cincinnātus</i> . Declinarea a IV-a. Valorile conjuncției <i>ut</i>	77
Lecția a XXI-a <i>Veris acies</i> . Declinarea a V-a. Funcțiile ablativului	81
Lecția a XXII-a <i>Stabat mater</i> . Moduri nepersonale. Participiul.	86
Lecția a XXIII-a <i>Sapientia et religio</i> . Moduri nepersonale. Gerunziul	90
Lecția a XXIV-a. <i>Augustus et veterānus</i> . Adverbul. Funcțiile dativului	93
Lecția a XXV-a <i>Quattuor sorōres</i> . <i>Epigramma</i> . Numeralul cardinal.....	97
Lecția a XXVI-a <i>De Traiāni morte</i> . Numeralul ordinal	101
<i>Pater noster</i>	105
Evaluare. Sintaxa cazurilor.....	106
Texte și teme facultative.....	107
Tabele gramaticale	110
Vocabular latin – român	125
Vocabular român – latin	140

FORUM ROMANUM, piață publică între Palatin, Capitoliu și Esquilin, cel mai vechi dintre forurile Romei, datând din vremea regilor; centru al activității politice, loc de adunare, de judecată, de plimbare. Cu timpul s-au construit la Roma și alte foruri precum: Forum Iulii (Caesăris), Forum Augusti, Forum Pacis Vespasiăni, Forum Traiăni, acesta din urmă, realizat de Apollodor din Damasc, fiind ultimul for ridicat la Roma.

COLOSSEUM, operă arhitectonică cu patru niveluri, unde aveau loc, mai ales, lupte cu gladiatori sau cu animale; a fost construit de împărați ai dinastiei Flavia (Vespasian, Titus) și a impresionat prin monumentalitatea sa, adevărată minune a Antichității romane.

SUBSTANTIVUL

Cele cinci declinări

Principalul element al flexiunii substantivului latinesc (al declinării nominale) îl constituie *desinențele*, fiecare dintre acestea marcând morfologic cazul și numărul (de ex.: *urbs* = nominativ singular, *urbis* = genitiv singular, *urbem* = acuzativ singular, *urbes* = acuzativ plural).

Substantivele sunt grupate, conform desinențelor, în *cinci* clase de flexiune numite *declinări*; în dicționar, un substantiv latinesc este scris cu două forme cazuale: nominativul singular și genitivul singular, acesta din urmă fiind reperul pentru recunoașterea declinării căreia îi aparține substantivul respectiv.

Exemple de substantive pentru cele cinci declinări:

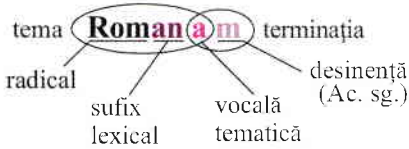
Declinarea	Substantive	Cazul G. sg.
I	<i>porta, -ae; statua, -ae</i>	-ae
a II-a	<i>murus, -i; liber, -bri; templum, -i</i>	-i
a III-a	<i>urbs, -is; mulier, -is; civis, -is; tempus, -oris</i>	-is
a IV-a	<i>arcus, -us; domus, -us; genu, -us</i>	-us
a V-a	<i>res, -ei; dies, -ei</i>	-ei

Observă și află mai mult!

În structura unui substantiv latinesc se pot recunoaște următoarele elemente lexicale și/sau morfologice:

- **radicalul**, care conține sensul cuvântului, existent în întreaga familie lexicală;
- un **sufix** lexical (care poate lipsi);
- **tema**, alcătuită din radical și sufixul lexical, uneori și o **vocală tematică**;
- **desinența**, marcă a cazului și a numărului (când lipsește, cuvântul are *desinență zero*, deoarece și absența ei contribuie la alcătuirea sistemului flexionar);
- **terminația**, rezultată din contopirea desinenței cu sunete învecinate (ale sufixului, ale vocalei tematice sau chiar ale radicalului).

Exemple:

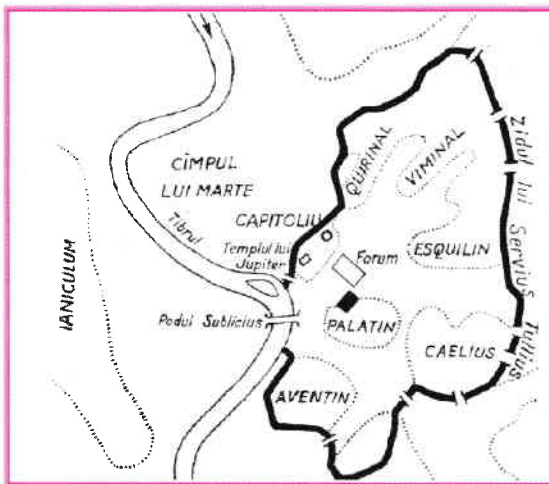
Exerciții:

1. Rescrie substantivele următoare în cinci coloane corespunzând celor cinci declinări. Notează alături genul (m., f., n.), apoi traducerea, folosind dicționarul: *dominus, -i; manus, -us; rivus, -i; frater, -iris; gener, -eri; hospes, -itis; facies, -ei; aetas, -atis; dux, -cis; fagus, -i; liber, -bri; mulier, -eris; oppidum, -i; civitas, -atis; vulpes, -is; fides, -ei; urbs, -is; fortuna, -ae; flumen, -inis; verbum, -i; via, -ae; murus, -us.*

2. Accentuează cuvintele următoare și precizează regula aplicată: *fortuna, taberna, tabula, civitas, civitatis, generi, verbum, salus, oppidum, rudimentum, latebra, progressus, procella, praetexo, professor, professorius, profluens, maria, compauper, comoedia, aureus, oleum, graminæa.*

Lectură

AȘEZAREA CETĂȚII ETERNE

Cele șapte coline ale Romei

„Nu fără rost și temei zeii și oamenii au ales aceste tărâmurii pentru întemeierea orașului, aceste coline de unde respiri un aer atât de curat, atât de sănătos, un fluviu atât de binefăcător pe care se aduc roadele țărilor de la mijlocul pământului, unde se fac transporturile pe corăbiile maritime; un oraș în vecinătatea mării, bucurându-se de toate foleasele, nefiind nici prea apropiat de mare, ca să fie amenințat de primejdia năvălirii străinilor ce vin cu flotele lor. Un oraș ce se află chiar în mijlocul regiunilor Italiei, un loc creat parcă anume să fie prielnic pentru creșterea cetății.”

(Titus Livius, *De la întemeierea Romei*, traducere de Paul Popescu-Găleşanu)

DIALOGUS

Lucius: *Ego* volo *tecum* disputāre.

Gaius: Parātus sum, incīpe!

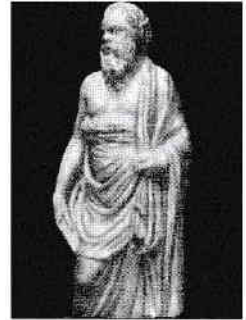
Lucius: Arguo *tibi* sic; quod ego *sum*, *tu non es*.

Gaius: Ita *est*.

Lucius: Ego homo sum.

Gaius: Et id admitto.

Lucius: Tu igītur non es homo.

Filosoful Socrate

Sibi imperāre maxīmum imperium est.

Vocabula

dialōgus, -i = dialog

volo, velle, volui = a vrea

cum = cu

dispūto, -āre, -āvi, -ātum = a susține o

dezbatere (filosofică), a disputa

parātus, -a, -um = pregătīt, gata

incipio, -ēre, *incēpi*, *inceptum* = a începe
(*incīpe*, imperativ II sg.)

arguo, -ēre, -ui, -ūtum = a declara, a susține

quod = (ceea) ce

ita = așa, astfel

homo, homīnis (m.) = om

is, ea, id = acesta, aceasta

admitto, -ēre, *admīsi*, *admissum* = a admite

igītur = așadar

impero, -āre, -āvi, -ātum = a porunci

maximus, -a, -um = cel mai mare

imperium, -ii = poruncă

Află despre:

HEINRICH BEBEL, poet și umanist german (1472–1518), profesor de poezie la Tübingen, autor al unor poeme lirice și elegiace în limba germană, dar și al unor opere poetice și didactice în limba latină. Textul lecției provine din *Comoedia de optimo studio iuvēnum* („Comedia despre cel mai bun fel de studiu al tinerilor“, 1504).

Dialogul de mai sus conține un **sofism**, raționament care, pornind de la o premisă inexactă sau de la un adevăr parțial (un adevăr spus pe jumătate este, de fapt, o minciună), ajunge, inevitabil, la o concluzie eronată.

LIMBA LATINĂ DUPĂ ANTICHITATE. Utilizarea limbii latine a continuat în secolele ce au urmat Antichității, când latina vorbită se transformase în diferite limbi romanice. Ea a fost folosită în universități, cancelarii, de către biserica catolică, în scrieri științifice, păstrând mult timp autoritatea unei limbi internaționale. Unele formulări se folosesc și azi cu valoare consacrată, de obicei solemnă, de exemplu: *Doctor honoris causa* = titlul de doctor (om de știință) pentru a fi onorat; *magna cum laude* = cu înaltă apreciere.

Verbul *esse* = a fi Indicativul prezent

Sg. I *sum* = (eu) sunt
II *es* = (tu) ești
III *est* = (el) este

Pl. I *sumus* = (noi) suntem
II *estis* = (voi) sunteți
III *sunt* = (ei) sunt

În conjugarea unui verb pot fi precizate radicalul, tema, desinența.

Radicalul verbului *esse* este *es-* sau *s-*: *est* (radical + desinență), *sunt* (radical + vocală tematică + desinență).

Pronumele personal

Caz	Persoana I		Persoana a II-a	
	Singular	Plural	Singular	Plural
N.	<i>ego</i> = eu	<i>nōs</i> = noi	<i>tu</i> = tu	<i>vōs</i> = voi
G.	<i>mei</i> = de mine	<i>nostrī</i> = de noi <i>nostrum</i> = dintre noi	<i>tui</i> = de tine	<i>vestri</i> = de voi <i>vestrum</i> = dintre voi
D.	<i>mihi</i> = mie	<i>nōbis</i> = nouă	<i>tibi</i> = ție	<i>vōbis</i> = vouă
Ac.	<i>mē</i> = (pe) mine	<i>nōs</i> = (pe) noi	<i>tē</i> = (pe) tine	<i>vōs</i> = (pe) voi
Abl.	(a) <i>mē</i> = (de către) mine	(a) <i>nōbis</i> = (de către) noi	<i>tē</i> = (de către) tine	(a) <i>vōbis</i> = (de către) voi
V.	—	—	<i>tu</i> = tu	<i>vos</i> = voi

Observă și află mai mult!

- Ablativul este un caz specific limbii latine, în care se află complementele circumstanțiale. Pronumele (sau substantivul) în cazul ablativ este precedat adesea de o prepoziție: *a te* = de către tine; *cum laude* = cu laudă. Când însoțește pronumele personal, *cum* se unește cu acesta astfel: *mecum*, *tecum*, *nobiscum*, *vobiscum*.

- Pentru persoana a III-a se folosește fie un pronume demonstrativ (mai ales *is*, *ea*, *id*), fie pronumele reflexiv.

- Formele pronumelui reflexiv ca și cele ale pronumelui personal sunt comune tuturor genurilor.

Pronumele reflexiv

Caz	Singular și plural
N.	—
G.	<i>sui</i> = de sine
D.	<i>sibi</i> = își, pentru sine
Ac.	<i>se</i> = (pe) sine, se
Abl.	<i>se</i> = prin sine

- Pronumele reflexiv se folosește când persoana pe care o înlocuiește este aceeași cu subiectul:

superbi se laudant = trufașii *se* laudă;

pater filios ad se vocat = tatăl își cheamă fiii *la sine*.

- Ca în limba română, aceeași formă se folosește atât pentru singular cât și pentru plural (*Marcus se defendit* = Marcus *se* apără; *Marcus et Titus se defendunt* = Marcus și Titus *se* apără).

- Prepoziția *cum* se pune după pronume: *secum* = cu sine.